INTERNATIONAL

Scientific Indexing

Fresh Ideas for Growing your Citations

Certificate

This is to certify that **KARADENIZ BLACK SEA INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL** is indexed in International Scientific Indexing (ISI). The Journal has Impact Factor Value of **0.934** based on International Citation Report (ICR) for the year **2018-19**. The URL for journal on our server is https://isindexing.com/isi/journaldetails.php?id=7901

Editor ICR Team
(ISI)

International Scientific Indexing
(ISI)

International Sciencetific Indexing

(ISI Databese)

Google Akademik

Index Copernicus

(ICI World of Journals)

0?e=2159024400&v=beta&t=CF4F1szg_uFiz9jRhaq_EOQ_fhsIIMeUM8pbV_V-vC0

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

Modern Language Association

Directory of Research Journals Indexing

Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD)

Scientific Indexing Services (SIS)

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

Bahar/ Весна /Spring 2019 ▪ Yıl/Год/Year 11 ▪ Sayı/Число/Issue 41

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
AN INTERNATIONAL QUARTERLY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE

ISSN: 1308-6200 www.dergikaradeniz.com; dergipark.gov.tr/kdeniz

Sahibi/ Учредитель/ Owner
Hayrettin İVGİN
Konur Sokak 66/7 Bakanlıklar-ANKARA (+90) 312 4259353 – hayrettinivgin@gmail.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Saliha Sinem İVGİN

Editör/ Главный редактор/ Editor
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU ▪ Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA
Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ ▪ Dr. Öğr. Üyesi Arif Cem TOPUZ
Eser KARADENİZ ▪ Bünyamin TETİK (Ed. Yrd.)

Yayın Kurulu/ Редколлегия/ Editorial Board

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (Maltepe Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Anatoly A. BURTSEV (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Emekli) ▪ Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Caval KAYA (Ardahan Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV (Çuy Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Faruk ÇOLAK (Niğde Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Prof. Dr. Hikmet KORAŞ (Niğde Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Dimitri D. VASİLEV (Moskova Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA (Moskova Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Maltepe Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH (Kiev Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Emekli) ▪ Prof. Dr. İhsan BULUT (Akdeniz Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Mustafa ÜNAL(Erciyes Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Mambetturdu Mambetakun (Şincan Pedagoji Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA (Manas Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Roin KAVRELISHVILI (İvana Cevahişvili Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ (Karadeniz Teknik Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Enver TÖRE (Artvin Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN (Hacettepe Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Tina GELAŞVİLİ (İvana Cevahişvili Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Elena ARABADJİ (Melitopol Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Alberta Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Betül KARAGÖZ (Giresun Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Gous KHAN (Jawaharlal Nehru Universitesi) ▪ Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Altayistik Enstitüsü) ▪ Doç. Dr. İbrahim TÜZER (Yıldırım Bayazıt Üniversitesi) ▪ Doç. Dr. Ahmet İÇLİ (Ardahan Üniversitesi)

Redaksiyon / Редакция / Redaction
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ / Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Uluslararas İlişkiler / Международныеотношения / International Relations Expert
Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU : vediaskaroglu@ardahan.edu.tr

Yabancı Dil Danışmanları / Советникипоиностраннымязыкам / Foreign Language Consultants
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ / Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Yazışma Adresi / Адресиздательства / Correspondance Address
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Ardahan/TÜRKİYE
Tel.: (+90) 5308852928 – e-mail: dergikaradeniz@gmail.com
Baskı / Типография / Press: Bizim Dijital (ANKARA)

Bu dergi; International Sciencetific Indexing (ISI Databese), Scientific Indexing Services (SIS), Index Copernicus (ICI World of Journals), TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD), Google Akademik, Akademik Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index) tarafından indekslenmektedir.

This journal is indexed by International Sciencetific Indexing (ISI Databese), Scientific Indexing Services (SIS), Index Copernicus (ICI World of Journals), TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Sobiad Citation Index (SOBIAD), Google Scholar, Acedemia Social Science Index (ASOS Index).

Hakem Kurulu/ Консультативный совет – Редколлегия/ Editorial Board

▪ Prof. Dr. Tofiq ABDÜHASANLİ ABDÜLAZİZ OĞLU, Devlet İktisat Üniversitesi (Azerbaycan)
▪ Prof. Dr. Adnan AKGÜN - Marmara Üniversitesi, (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ali AKAR - Muğla Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN - Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Tayyar ARI - Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR - Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Aygün ATTAR - Giresun Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Hasan BAHAR - Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Cevat BAŞARAN - Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Vladimir BELYAKOV - (Rusya Federasyonu)
▪ Prof. Dr. Uwe BLAESİNG - (Hollanda)
▪ Prof. Dr. Valerij BOVTUN - Altay Devlet Teknik Üniversitesi (Altay Kray – Rusya Federasyonu
▪ Prof. Dr. İhsan BULUT - Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ahmet BURAN - Fırat Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ömür CEYLAN - Kültür Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ahmet CİHAN - Nevşehir Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Maria CİKİA - (Gürcistan)
▪ Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR - Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Salim CÖHCE - İnönü Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Halit ÇAL - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Necati DEMİR - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Remzi DEVLETOV - Kırım Devlet Pedegoji ve Mühendislik Üniversitesi, (Kırım)
▪ Prof. Dr. Abide DOĞAN - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV - Muğla Üniversitsi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. A. Bican ERCİLASUN - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Gavril GAVRILEVIÇ FILIPPOV - NEF Üniversitesi (Yakutistan - Rusya Federasyonu)
▪ Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Hande BİRKALAN-GEDİK - Yeditepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Orhan GÖKÇE - Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. İsmail GÖRKEM - Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Kadir GÜLKAYRAN - (İran)
▪ Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN - Ege Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN - Muğla Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU - Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Harun GÜNGÖR - Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Figen GÜRSOY - Ankara Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Tacida HAFIZ - (Bosna-Hersek)

- Prof. Dr. Cengiz HAKOV - (Bulgaristan)
- Prof. Dr. Vasiliy Vasilyeviç İLLARİONOV - RAN (SAHA - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Alimcan İNAYET - Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Bravina Rozalia INNOKENTYEVNA - RAN (Tuva - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Cabbar İSHANKUL, Bilimler Akademisi (Özbekistan)
- Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV - (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Fitnat KAPTAN - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ - Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kerem KARABULUT - Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Recai KARAHAN - Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ - İvana Cevahişvili Üniversitesi (Gürcistan)
- Prof. Dr. Ceval KAYA - Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV - CHUI Üniversitesi (Kırgızistan)
- Prof. Dr. İsmail KERİMOV - Kırım Devlet Pedagoji Üniversitesi (Kırım)
- Prof. Dr. Remzi KILIÇ - Niğde Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Faruk KOCACIK - Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Aynur KOÇAK - Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Özdemir KOÇAK - Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ - İnönü Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ - Maltepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL - Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Gous KHAN - Jawaharlal Nehru University (Delhi – Hindistan)
- Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH - Moskova Lomonosov Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU - Marmara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Muhtar KUTLU - Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK - Emekli (Türkiye)
- Prof. Dr. Mambetturdu MAMBETAKUN - Şincan Pedagoji Üniversitesi, (Çin)
- Prof. Dr. Olga MELNITCHOUK - NEF Üniversitesi (Yakutistan - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Alekseyev Anatoly NIKOLAYEVIC (RAN - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Mehmet OKUR - Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ - Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mustafa ÖNER - Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ramazan ÖZEY - Marmara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ - Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hakan POYRAZ - Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Abdulkerim RAHMAN - (Çin)
- Prof. Dr. Hülya SAVRAN - Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA - (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Hatice ŞAHİN - Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN - Osman Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ - Niğde Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK - Fırat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN - Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Abdulvahap TAŞTAN - Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU - Rize Üniversitesi (Türkiye)

▪ Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN - Ege Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN - Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Berrak TARANÇ - Ege Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Halil İbrahim USTA - Ankara Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Mustafa ÜNAL - Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Olga MELNİCUK - NEF Üniversitesi (Yakutistan - Rusya Federasyonu)
▪ Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ - Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Kamil VELİ - İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Obayev Nikolay VYACESLAVOVIC - Tuva Devlet Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
▪ Prof. Dr. Hakkı YAZICI - Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Prof. Dr. Dursun YILDIRIM - Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
▪ Doç. Dr. Bahattin Çelik - Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
▪ Doç. Dr. Mutlu Deveci - Fırat Üniversitesi, Elazığ (Türkiye)
▪ Doç. Dr. Ergali ESBOSUN - Abay Üniversitesi, (Kazakistan)
▪ Doç. Dr. Mustafa ŞENEL - Kafkas Üniversitesi (Türkiye)
▪ Doç. Dr. İbrahim TÜZER - Yıldırım Bayazıt Üniversitesi, Ankara (Türkiye)
▪ Dr. Öğr. Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI - Giresun Üniversitesi (Türkiye)
▪ Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KILDIROĞLU - Ardahan Üniversitesi (Türkiye)

Temsilcilikler / Представители/ Representatives

YURT İÇİ / Турция / Interior:

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT – ANTALYA * Dr. Öğr. Üyesi Bilşen İNCE ERDOĞAN – AYDIN * Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU – BALIKESİR * Dr. Öğr. Üyesi Ali ATALAY – BOLU * Halis TEKİN – BURDUR * Dr. Öğr. Üyesi Rahman ÇAKIR – GİRESUN * Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sibel BAYRAKTAR – EDİRNE * Doç. Dr. Davut KILIÇ – ELAZIĞ * Dr. Öğr. Üyesi Hilal OYTUN ARSLAN – İSTANBUL * Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN – İZMİR * Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ – KAYSERİ * Dr. Öğr. Üyesi Cengiz GÖKŞEN – KARS * Osman KABADAYI – KIRŞEHİR * Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EROL – KİLİS * Dr. Erkan KALIPÇI – KONYA-NEVŞEHİR * Dr. Öğr. Üyesi Adnan Menderes KAYA – MALATYA * Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem ÖZKAN – NEVŞEHİR * Doç. Dr. Hikmet KORAŞ – NİĞDE * Prof. Dr. Ergin AYAN – ORDU * Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN – SAMSUN * Dr. Öğr. Üyesi Doğan KAYA – SİVAS * Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ – TRABZON * Doç. Dr. Rezzan KARAKAŞ – DİYARBAKIR

YURT DIŞI / Другие страны /Abroad:

Mehmet Akif KORKMAZ – ALMANYA ▪ Jale İSMAİLOV – AZERBAYCAN ▪ İlya İVANOV – ÇUVAŞİSTAN ▪ Serpil KUP – FRANSA ▪ Maria CİKİA – GÜRCİSTAN ▪ Mehmet TÜTÜNCÜ – HOLLANDA ▪ Harid FEDAİ – KKTC ▪ Prof. Dr. Tacide HAFIZ – KOSOVA ▪ Prof. Dr. Hamdi HASAN – MAKEDONYA ▪ Lübov ÇİMPOYEŞ – MOLDOVA ▪ Eden MAMUT – ROMANYA ▪ Doç. Dr. Miryana MARİNKOVİÇ – SIRBİSTAN ▪ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA – RUSYA FEDERASYONU ▪ Hakan KARAKOÇ – RUSYA FEDERASYONU – YAKUTİSTAN ▪ Doç. Dr. Nadya TIDIGOVA – ALTAY ▪ Murat TOYLU – TATARİSTAN M.C. ▪ Natalya BUDNİK – KIRIM – UKRAYNA ▪ Dr. İrina KAYAN – POKROVSKAYA – UKRAYNA ▪ Prof. Dr. İngeborg BALDAUF – ALMANYA ▪ Prof. Dr. Ramesh DEOSARAN – TRİNİDAD-TOBAGO ▪ Prof. Dr. Pavel DOLUKHANOV – İNGİLTERE ▪ Prof. Dr. Charlyn DYERS – GÜNEY AFRİKA ▪ Prof. Dr. Shih-chung HSIEH – TAYVAN ▪ Doç. Dr. Rainer CZICHON – ALMANYA ▪ Doç. Dr. Ramile ESXADULLAKIZI – TATARİSTAN M.C. ▪ Doç. Dr. Cabbar İŞANKUL – ÖZBEKİSTAN ▪ Doç. Dr. Gholam VATANDOUST – KUVEYT ▪ Dr. Anarhan NADİROVA – KIRGIZİSTAN ▪ Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ – NAHÇIVAN ▪ Prof. Dr. Rukiye HACI – ÇİN ▪ Prof. Dr. Cengiz HAKOV – BULGARİSTAN ▪ Prof. Dr. Marika Cikia – GÜRCİSTAN ▪ Prof. Dr. Dosay KENÇATAY – KAZAKİSTAN ▪ Prof. Dr. Kopi KYÇYKU – ROMANYA ▪ Dr. Maria MAVROPOULOU – YUNANİSTAN ▪ Dr. Emna CHIKHAOUİ – TUNUS ▪ Dr. Öğr. Üyesi Damuta CMMİELWSKA – POLONYA ▪ Prof. Dr. Tursun GABİTOV – KAZAKİSTAN ▪ Doç. Dr. Kadir GÜLDİKEN – İRAN ▪ Doç. Dr. Ergali ESBOSUNOV – KAZAKİSTAN ▪ Prof. Dr. Ebulfez AMANOĞLU – NAHÇIVAN ▪Dr. Kızıl Maadır SİMÇİT, RUSYA FEDERASYONU – TUVA. ▪ Ertuğrul KULAÇ – RUSYA FEDERASYONU – BURYATİA ▪ İrina JERNOSENKO – RUSYA FEDERASYONU – ALTAY KRAY. Prof. Dr. Ruslan KADİROV, (Dağıstan Cumhuriyeti, RUSYA FEDERASYONU) Doktorant Nursaule AKHATOVA (Oral şehri KAZAKİSTAN) ▪ Prof. Dr. Gous KHAN (Delhi – Hindistan)

İÇİNDEKİLER/ CONTENTS/СОДЕРЖАНИЕ

PROF. DR. REMZİ KILIÇ ……..XI

Araştırma Makaleleri

A CHARACTERISING THE RELATIONSHIP BETWEEN MODERNITY AND SOCIOLOGY: THE UNDERSTANDINGS OF SECULARISATION, URBANISATION, AND SOLIDARITY
MODERNİTE VE SOSYOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SEKÜLERLEŞME, KENTLEŞME VE DAYANIŞMA BAĞLAMINDA KARAKTERİZE EDİLMESİ
Характеристика Отношений Между Современностью И Социологией В Контексте Секуляризации, Урбанизации И Солидарности
Barış ÇAĞIRKAN…….1

1930'LU YILLARDA AZERBAYCAN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİNDE BİR KESİT: KAFKASYA KONFEDERASYON ŞURASI
A SEGMENT IN THE 1930'S INDEPENDENCE STRUGLE OF AZERBAIJAN: THE SHURA OF THE CAUCASUS CONFEDERATION
Один Отрезок Из Истории Борьбы За Незавимсимость Азербайджана В 30-Е Годы 20. Го Века: Совет Кавказской Конфедерации
Ali Haydar SOYSÜREN ……..…….9

ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARININ KÜLTÜREL, SOSYO-EKONOMİK VE MEKÂNSAL ETKİLERİ: DEAFLYMPİCS SAMSUN 2017
CULTURAL, SOCIO-ECONOMIC AND SPATIAL EFFECTS OF INTERNATIONAL SPORTS ORGANIZATIONS: DEAFLYMPICS SAMSUN 2017
Культурный, Социально-Экономические И Пространственные Эффекты Международных Спортивных Организаций: Дефлимпиада Самсун 2017
Seyfullah GÜL…….……29

TÜRK MUTFAĞINDA GELENEKSEL EKMEK PİŞİRME YÖNTEM, ARAÇ VE GEREÇLERİNİN YAŞATILMASI: PİLEKİ ÖRNEĞİ
PRESERVING OF TRADITIONAL BREAD COOKING METHODS AND EQUIPMENT IN TURKISH CUISINE: EXAMPLE OF PILEKI
Традиционный Способ Приготовления Хлеба, Возрождению Инструментов И Оборудования : Пример «Пилеки»
Alev DÜNDAR ARIKAN - Maksut ÖZKEŞKEK……...….52

ANTİKÇAĞ KOLKHİS'TE BOĞA FİGÜRÜ
BULL FIGURE IN ANCIENT KOLKHIS
Фигура Быка В Культуре Колхиды
Gülseren MUTLU……62

GENÇLER ARASINDA SANAL TEHLIKE OLARAK SIBER ZORBALIK
CYBERBULLYING AS A VIRTUAL THREAT AMONG YOUTH
Виртуальная Опасность Среди Молодёжи - Кибербуллинг
Özlem ÖZDEMİR…….…..80

ERZURUM EFSANELERİNDE TABULARIN ÇİĞNENMESİ VE GÖLGE ARKETİPLERİ
BREAKING OF THE TABOOS, AND THE SHADOW ARCHETYPE IN LEGENDS OF ERZURUM
Нарушения Табу В Эрзерумских Легендах И Архетипы Теней
Ramazan ERGÖZ ……...92

ARDAHAN'DAKİ GÖLGELİ VE ÇOBANKÖY DEMİR ÇAĞI ALANLARI
IRON AGE SITES OF GÖLGELİ AND ÇOBANKÖY IN ARDAHAN
Участки Железного Века Сёл Гёльгели И Чобанкёй Ардаханского Района
Sami PATACI……...…….106

BOLU MÜZESİ'NDEN BİR GRUP ROMA DÖNEMİ KORİNTH BAŞLIĞI
A GROUP OF ROMAN PERIOD CORINTHIAN CAPITALS FROM BOLU MUSEUM
Группа Коринфских Капителей Римского Периода Из Болийского Музея
Akın TEMÜR - Merve ÇELİK……...……..120

ŞANLIURFA'DAKİ SOĞMATAR KÜLT ALANINDAN BİR ASLAN KABARTMASI TASLAĞI
DRAFT OF A LION RELIEF FROM SOĞMATAR CULT AREA IN ŞANLIURFA
Исследования Барельефа С Изображением Льва В Культовом Месте Согматар В Шанлыурфе
Bahattin ÇELİK-Süheyla İrem MUTLU - Semih MUTLU……..…..136

BELGESEL SİNEMA DİLİ VE SAVAŞ
DOCUMENTARY CINEMA LANGUAGE AND WAR
Язык Документального Фильма И Война
Hale TORUN…….…….143

RUS DİLİNDE KUBAN KAZAKLARININ ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ
THE PROVERBS AND *PHRASEOLOGICAL UNIT*S OF KAZAKS IN RUSSIAN LANGUAGE
Пословицы И Идиомы Кубанских Казаков В Русском Языке
Olga VOLKOVA ……..…….159

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA AKILLI KENTLER
SMART CITIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Умные Города В Устойчивое Развитие
Aslı ÖZTOPCU - Ayşe SALMAN……..……...……167

YAKAKENT İLÇESİNDEKİ YER ADLARIYLA İLGİLİ COĞRAFİ İN CELEMELER
GEOGRAPHICAL STUDIES RELATED TO YAKAKENT LOCATION NAMES
Географические Исследования По Месту Расположения В Якакенте
Mücahit YILDIRIM…….…….189

AMERİKAN RÜYASI VE İRLANDALI GÖÇMEN BİR KADIN EİLİS: *BROOKLYN* FİLMİNİN ANALİZİ
AMERICAN DREAM AND IRISH IMMIGRANT WOMAN EILIS: ANALYSING *BROOKLYN* MOVIE
Американская Мечта И Эммигрантка Из Ирландии По Имени Эйлис: Анализ Фильма Бруклин
Özlem ÖZDEMİR…….202

ŞANLIURFA'DA YENİ BULUNAN KAYA MEZARLARI TABAN MOZAİKLERİ
ROCK GRANTS BASE MOSAICS IN ŞANLIURFA
Обнаруженые Новые Рисунки В Наскальных Гробницах В Шанлыурфе
Yusuf ALBAYRAK ……..213

YÖK ULUSAL TEZ MERKEZI'NDE BÜYÜK VERI ALANINDA KAYITLI BULUNAN LISANSÜSTÜ TEZLERININ ANALIZI
ANALYSIS OF MASTER'S AND DOCTORAL THESES ON BIG DATA REGISTERED IN HIGHER EDUCATION COUNCIL NATIONAL THESIS DATABASE
Анализ Основных И Докторных Этих По Большим Данным, Зарегистрированным В Национальной Базе Данных Совета Высшего Образования
Özgür YILMAZEL ……225

FİNANSAL SIKINTININ MUHASEBE MANİPÜLASYONU İLE İLİŞKİSİ: BİST GELİŞEN İŞLETMELER PİYASASINDA BİR UYGULAMA
THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL DISTRESS AND ACCOUNTING MANIPULATION: AN APPLICATION IN BIST DEVELOPING BUSINESS MARKET
Взаимосвязь Между Финансовой Проблемой И Бухгалтерской Ианипуляцией: На Примере Одного Опыта При Bist Развиваемых Бизнес-Рынках
Seyhan ÖZTÜRK - Cihan YILMAZ ……241

MUHAMMED SADIK BEY AĞABEYZADE, TUĞGENERAL, BAKAN YARDIMCISI, DOĞUBİLİMCİ
MUHAMMAD SADIG BEY AGHABEYZADEH – GENERAL – MAYOR, DEPUTY MINISTER, ORIENTALIST SCIENTIST
Мухаммед Садик Бек Агабейзаде – Генерал-Майор, Заместитель Министра, Ученый Востоковед
Namaz MANAFOV - Maarife MANAFOVA……..254

SOĞMATAR'DA SUNAKLI KAYA OYUĞU MEZARLAR
ROCK-CUT TOMBS WITH ALTAR IN SOĞMATAR
Скальные Гробницы -Алтарь В Согматаре
Yusuf ALBAYRAK - Süheyla İrem MUTLU - Semih MUTLU - Bahattin ÇELİK …..263

SÖZ BAŞI

Saygı değer okuyucular,

Dergimizin 41. Sayısı Prof. Dr. Remzi KILIÇ'a armağan edilmiştir. 41. Sayımız ile birlikte 11. Yılımıza girmiş olacağız. 41 Kere maşallah diyelim. 42. Sayımız Prof. Dr. Fikret Türkmen'e armağan edilecektir. Yazılarınızı bekliyoruz.

Posta adresimize gelen makalelerin kabul edilmediğini daha önce ilan etmiş, sayfamıza da koymuştuk. Makalelerinizi lütfen sistem üzerinden gönderiniz. DergiPark projesi kapsamında yüklenen makaleler editörlerimiz tarafından uygunluğu kontrol edildikten sonra hakemlere gönderilerek değerlendirmeye alınmaktadır. Hakemlik durumu "Akademik Performans "tan çıkarıldığı için gecikmeler meydana gelmektedir. Gecikmeleri önlemek ve hakemliğe teşvik için bu sayımızdan sonra her hakeme belirli bir ücret ödenecektir. Hakem ücreti de yayın katkı payına ilave edileceği için bundan sonraki makalelerinizi 300 TL'den kabul edeceğiz.

Yayın kurallarımıza dergimizin internet sayfasından ulaşabilirsiniz. Yayın kurallarına uymayan hiçbir makale yayınlanmayacaktır. Ön incelemeden sonra size kabul edildiğine dair bir yazı geldiğinde, makalenizin hakem sürecine girdiğini ve bu işlemin de en geç bir ay içinde sonlanacağını bilmelisiniz. Hakem sürecinden geçen her makale sıraya konularak yayınlanacaktır.

Dergimiz doçentlik başvuru kriterlerine uygundur. ISI'nın sertifikasını da bu sayımızda yayınlıyoruz.

Bizler, hiçbir yerden maddi destek almadan bugünlere geldik. Yazarlarımızın yapmış oldukları katkı için teşekkür ederiz. Yayınlanacak her makale için, yayın ve diğer masrafları gidermek adına dergimizin posta çeki hesabına 300 Türk Lirası veya karşılığında döviz yatırılması gerekmektedir. Anlayışla karşılayacağınızı umuyoruz.

Siz değerli okurlarımız dergimizin yayınlanmış sayılarına, arşivlerimizdeki makalelerine www.dergikaradeniz.com internet adreslerinden erişebilirsiniz.

Akademik yükselme sağlayanlara başarılarının devamı, aramızdan ayrılan bilim insanlarına Tanrıdan rahmet diliyoruz. Çalışmalarınızda kolaylık ve başarılar dilerim.

Editör Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

PRESENTATION

Dear Readers;

The 41st issue of our journal is dedicated to Prof. Dr. Remzi KILIÇ. We will enter our 11th year with the 41st issue. Our 42nd issue in our 11th year will be dedicated to Prof. Dr. Fikret Türkmen, so we are expecting your scientific articles.

We announced previously that articles sent to us through e-mail will not be considered for publication. Please send your articles through the system present in ULAKBİM-Dergipark. The articles will be examined technically by our editors and those considered suitable will be sent to the referees for blind review. Our journal is now indexed by ISI and SCOPUS. The impact factor is 0,635. As points for referees are no longer included in academic performance, there migt be some delay in the procedures.So, in order to eliminate delays, referees will be paid for their contributions. Therefore, the fees for each article will be TL 300 for the following issues.

You can attain the writing format and requirements through the website. Articles not complying with the format and rules will certainly be turned down. Following the preview, it must be known that your article is through evaluation process, which will be finalised in one month at most. Articles accepted by the referees will be published in turn.

Our journal meets the requirements for application for associated professor degree. We are sharing the ISI certificate in this issue.

So far, we have received no financial support and met all the expenses personally. We thank all those who have made scientific contributions. In order to meet the publication and other expenses, from now on we are obliged to demand a payment of TL 300 for each article, to be deposited to the bank account. Besides authors asking for Russian and English abstract translations need to deposit 30 TL for each language. We hope you will find this convenient.

You can attain the published issues of our journal and the articles in the archives through www.dergikaradeniz.com .

We congratulate the academicians who have attained new titles and pay tribute to those who have passed away. We wish you a bright period of success.

Editor Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

ПРЕДИСЛОВИЕ

Уважаемые читатели,

41-ый номер нашегожурнала посвящается профессору Ремзи Кылыч. Этим номером начнётся отчёт одинатцатилетия нашего журнала. 42-ой номер будет посвящатся профессору Фикрет Тюркмен. Ждём Ваших статей.

В предидущих номерах мы оповещали вас о том, что доклады. высланные по электронной почте не будут приниматся. По поводу этого была расмещена информаци на нашей электронной странице. Пожалуйста, пришлите доклады пользуясь системой по докладам. Статьи, высланные в рамках проекта Dergi park, проверяются нашей редколегией. После чего, посылаются рецензентам. К сожалению, рецензирование статей было исключено из программы “Академическая успеваемость”. В связи с этим, происходят задержки с рецензированием. Для того, что бы предотвротить такие случаи, со следующего номера каждому рецензенту будет оплачивается определенная плата. Учитывая вышеуказанное положение, со следующего номера взнос за каждую опубликованную статью будет состовлять 300 TL. Так как сбор оплаты рецензента будет добавлен к взносу за публикацию.

Требования к оформлению статей проставлены на нашей элекронной веб. странице. Статьи, не соответствующие требованиям не будут опубликованы. После предворительного контроля статей, вы будете уведомлены о принятии статьи. Рецензирование и другие формальности продлятся в течении одного месяца. Статья, получившая положительную рецензию, будет опубликована с соблюдением очерёдности.

Наш журнал соответствует к критериям научно-педагогического звания – доцент. В этом номере будет опубликован сертификат ISI нашего журнала.

До последнего времени наш журнал не получал материалной или финансовой поддержки. Редколлегия благодарит всех авторов за вклад в выходе в свет журнала. В целях покрытия канцелярских расходов для публикации статьи в журнале, необходимо переслить 300 турецких лир или валюту по соответствуючему курсу на почтовый счёт журнала.

Архив журнала содержится по адресу: www.dergikaradeniz.com

Учёным желаем высоких научных достижений и чтим помять коллегам, покинувших нас. С уважением.

Редактор журнала Профессор ДокторЭрдоган Алтынкайнак

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi
Volume: 41, Spring-2019, p. 213-224
ISSN: 1308-6200 DOI Number: 10.17498/kdeniz.526470
Research Article
Received: February 13, 2019 **Accepted:** February 22, 2019
This article was checked by iThenticate.

ŞANLIURFA'DA YENİ BULUNAN KAYA MEZARLARI TABAN MOZAİKLERİ

ROCK GRANTS BASE MOSAICS IN ŞANLIURFA

ОБНАРУЖЕНЫЕ НОВЫЕ РИСУНКИ В НАСКАЛЬНЫХ ГРОБНИЦАХ В ШАНЛЫУРФЕ

Yusuf ALBAYRAK*

Öz

Mimari yapıların süslenmesinde kullanılan mozaikler antik dönemden günümüze değin sürekli kullanılan vazgeçilmez mimari bir eleman olmuştur. Gerek sağlamlığı gerekse görsel açıdan güzelliği ile ön planda olan mozaikler özellikle Roma döneminde Şanlıurfa'da oldukça fazla yapılmıştır. Ancak buradaki mozaikler gerek sivil gerek resmi binalarda değil mezarları süslemede tercih edilmiştir. Mozaiklerde daha çok ölen kişi ve ailesi tasvir edilmiştir. Bunun yanında dini konuların ve mitolojik konuların da resmedildiği mozaikler vardır. Şanlıurfa son yıllardaki Nekropol alanındaki kazılarda, üç kaya mezarının odalarının tabanında mozaikler ele geçmiştir. Bu mozaikler, daha önce Şanlıurfa'da ele geçen 30'a yakın mozaik ile yakın benzerlik göstermektedir. Bugüne kadar Şanlıurfa'da ele geçen otuzun üzerinde mozaiğin büyük çoğunluğu Edessa Krallığı (M.Ö 2- M.S 3. yüzyıl) dönemine aittir. Mozaiklerin bazıları yurt dışına kaçırılmış, bazıları tahrip edilmiş bazıları da Şanlıurfa'da Halepli Bahçe mozaik müzesinde sergilenmektedir. Aile mozaiği yanında geometrik desenlerin de yer aldığı bu mozaikler, yapıldıkları dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Mozaikler üzerindeki yazıtlarda hem kişi isimleri hem de tarihler yer almaktadır. Mozaiklerde, aile bireylerinin tümü bir arada gösterilerek, ölümde de yaşamda olduğu gibi birbirlerine bağlı olduklarının mesajı verilmiştir. Edessalılar ölümün aileyi birleştiriciliğine inanmakta ayrıca onların yeni bir başlangıca birlikte olarak karşılamak gibi bir inanca sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu mozaikli mezarlar, yaşayanlarla ölenlerin birleştiği, hayattaki yakın ya da yakınlar tarafından yaptırılan resimlerle ölen kişinin var olduğu veya yaşatıldığı mekânlardır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Nekropol, Kaya Mezarı, Şanlıurfa, Edessa

Abstract

The mosaics used in the architectural decoration have been an indispensable element which has been used continuously since antiquity. Mosaics which are at the forefront, not only with

* ORCID: 0000-0002-2001-6718 Dr. Öğretim Üyesi., Aksaray Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, AKSARAY. albayrakyusuf555@hotmail.com.

their strength but also with their visual beauty, have been made a lot in Şanlıurfa especially during the Roman period. However, these mosaics are not used in both civil and official buildings decorations but in tombs. The mosaics depict the deceased person and his family. There are also mosaics in which religious and mythological subjects are depicted. Mosaics were found on the floor of the rooms of the three rock tombs, during the recent years excavations in the Necropolis of Şanlıurfa. These are very similar to about 30 mosaics found previously in Şanlıurfa. Up to now, the majority of the thirty mosaic in Şanlıurfa belonged to the Kingdom of Edessa (2nd century BC - 3rd century AD). Some of the mosaics have been smuggled abroad, some of them have been destroyed and some of them have been exhibited in the Halepli Bahçe Mosaic Museum in Şanlıurfa. These mosaics reflecting the social and cultural features of the period in which they are made, as well as geometric patterns besides the family mosaic. The inscriptions on the mosaics include both names and dates. In the mosaics, all family members are shown together and the message of death is connected to each other as in life. People of the Kingdom of Edessa believe that death is the unifying of the family, and it is also understood that they have a belief in meeting together as a new beginning. These tombs with mosaics are a place where the living and the dead are united and are the places where the deceased were kept alive by the paintings built by their relatives.
Key Words: Mosaic, Necropolis, Rock Tomb, Şanlıurfa, Edessa

Аннотация

Мозаика, незаменимый архитектурный элемент, который непрерывно использовался с древних времен для украшения архитектурных сооружений. Мозаики, обнаруженные в Шанлыурфе, довольно много создавались в период Римской империи, отличались своей красотой и прочностью. Однако, эти рисунки украшали не гражданские, государственные здания, а ими предпочитали украшать гробницы. Больше всего, мозаики изображают умершего человека и его семью. Встречаются также мозаики, в которых изображены религиозные мотивы и мифологические сюжеты. В недавних раскопках, которые проводились в районе Некрополя в Шанлыурфе, у основания комнат трех скальных гробниц, были обнаружены хорошо сохранившиеся мозаики. Эти мозаики, показывают близкое сходство с 30 мозаиками, которые были найдены раньше в Шанлыурфе. На сегодняшний день, из более тридцати найденных мозаик, подавляющее большинство относится к периоду царства Эдессы (2в до н.э. -3 в.н.). Некоторые из мозаик были вывезены контрабандой за границу, многие из них были уничтожены, а оставшиеся экспонируются в музее садовой мозаики Алеппо в Шанлыурфе. Помимо семейных мозаик, так же можно встретить геометрические узоры, отражающие социальные и культурные особенности того периода. Надписи на мозаиках включают, как человеческие имена, так и исторические даты. В мозаиках, показывающих всех членов семьи вместе, дается понятие о том, что они связаны друг с другом как в жизни, так и в смерти. Ясно, что эдесситы верят в жизнь после смерти, что смерть объединяет семью в одно целое и в тоже время они надеются, что встретят вместе новое начало. Эти мозаичные гробницы –это места, где умерший человек существовал или жил, рисунки, созданные близкими, или же родными, это встреча ныне живущих с умершими в прошлом.
Ключевые слова: Изображения, Рисунки, Некрополь, Скальная гробница, Шанлыурфа

1. Giriş

Gerek yaşanılan mekanları gerekse öldükten sonra mezar olarak kullanılan mekanları güzelleştirme ve süsleme isteği insanlık tarihi boyunca gerekli ve önemli bir istek olarak görülmüştür. Bu nedenle yapıların tabanları, duvarlar ve kubbeleri farklı süsleme öğeleri ile donatılmıştır. Bu öğeler kimi zaman estetik kaygısı taşırken kimi zaman da dini inanış ile kendini göstermiştir. Bu süsleme öğelerden birisi günümüze çoğunlukla korunagelenlerden mozaiklerdir.

Mozaikler yapılarda taban, duvar ve kubbelere yapılmıştır. Mozaik, doğal ya da çeşitli geometrik form ve ölçülerde kesilerek şekillendirilmiş olan taş, pişmiş toprak veya cam parçalarının bir desen oluşturmak amacıyla, hazırlanmış olan bir harç tabakası içerisine batırılarak dizilmesi sonucu oluşturulmaktadır (Uğur 2011: 43). Antik çağda mozaik genellikle mimari yüzeylerde kullanılmıştır. Kendi içinde değişik malzeme ve tekniklerle farklı isimler alan mozaiklerin en karakteristik olanı, tesseraların yani küp biçiminde kesilmiş taş, terrokata ya da cam parçacıklarının bir araya getirilmesiyle oluşan döşemdir. Taban mozaiklerine "opus tesselatum", duvar-kubbe mozaiklerine ise "opus musivum" adı verilmiştir. Mozaikler kendi arasında yapılış tekniğine göre değişik sınıflara ayrılmışlardır. Taş veya cam ham maddenin, boyutları yaklaşık 5 cm.'den daha büyük parçalar halinde kesilip döşenmesiyle yapılan mozaiğe, Latince "kesmek" fiilinden türetilmiş "opus sectile" denmektedir (Leithner 1999: 11, Res. 2; Ling 1998: 6). Çok küçük tesseraların (cm^2de 63 tesseraya kadar) kullanılmasıya çok değişik renk tonları ve gölgeleri elde edilmiştir ve bu teknik "opus vermiculatum" (Latince, Vermis=küçük kurt, tırtıl) olarak adlandırılmıştır (Leithner 1999: 12).

2. Şanlıurfa'da ele geçen Mozaikler

Şanlıurfa'nın Antik dönemdeki ismi olan Edessa (EB. 1969: 967; GE 1970: 552; Drijvers 1980: 110) kenti, M.Ö. 303 veya 302 yılında Seleukos kralı Seleukos Nikator I tarafından bugünkü Şanlıurfa il merkezinde kurulmuştur. Seleukosların bölgeden çekilmesiyle, burada yaşayan yerel halk M. Ö. 132 yılında Edessa (Osroene, Abgar) Krallığını kurmuştur. Bu krallık döneminde yapılan pek çok mozaik günümüze korunagelmiştir. Bugüne kadar Şanlıurfa'da ele geçen otuzun üzerinde mozaik Edessa Krallığı dönemine aittir. Bu mozaiklerin çoğunluğu kaya mezarlarında ele geçmiş (Colledge 1994: 190) ve mezar odalarının tabanlarını süslemiştir. Mozaiklerin bazıları yurt dışına kaçırılmış, bazıları tahrip edilmiş bazıları da de Şanlıurfa'da Halepli Bahçe mozaik müzesinde sergilenmektedir. Ele geçen mozaikleri işlendiği konu bakımından sınıflara ayırmamız mümkündür; Mitolojik figürlü olanlar, Aile tasvirli olanlar ve geometrik desenli olanlar. Son yıllarda Kale eteği Nekropol alanındaki kaya mezarlarını ortaya çıkarmak için Şanlıurfa Müzesi başkanlığında yapmış olduğumuz kazı ve temizlik çalışmaları sonucunda Nekropol alanında 3 mezarda, mezar odası taban mozaiği ortaya çıkarılmıştır.

3. Kale eteği nekropolü kaya mezarları taban mozaikleri

Kale Eteği Nekropolü olarak adlandırılan alan, bugünkü Şanlıurfa İlinin merkezinde bulunan ve Urfa kalesi olarak bilinen kalenin surlarının bittiği güney batı kısmındadır. 2012 yılına kadar bir gece kondu mahallesi olan Nekropol alanı, yol çalışmaları sırasında kaya mezarlarının bulunması ile dikkat çekmiştir. Çalışmalarımız sonrasında toplamda 72 tane kaya mezarı ortaya çıkarılmıştır. Roma dönemi kaya mezar mimari özelliği gösteren bu mezarlardan sadece 3 tanesinde mozaik ele geçmiştir. Mozaikler, 1 den 72'ye kadar numaralandırılan, 65-67 ve 69 numaralı mezarlarda taban mozaiği olarak ele geçmiştir (Albayrak 2017: 280-281).

4. 65 nolu mezarın taban mozaiği

Dromoslu, 5 merdivenli, tek odalı ve 3 Arcaseliumlu bir mezar odasıdır (Resim 1). Dromos uzunluğu 2.70 m. genişliği ise, 1.20 m.'dir. Merdiven genişliği 0.30 m., yüksekliği ise 0.20 m.'dir. Girişin sağ ve sol tarafı tahrip edilerek genişletilmiştir. Mezar odasının ölçüleri, 2.85-2.64 x 2.72-2.56 m. ve yüksekliği de 2.40 m.'dir. Sağ ve sol Arcaseliumlar tekne tarzında, karşıdaki ise kline şeklinde yapılmıştır (Resim 2).

Mozaik, mezar odasının tabanını tamamen kaplamaktadır ve Opus tessellatum tekniğinde yapılmıştır. Panoda beyaz, siyah, sarı, gri, kahverengi, kırmızı ve gök mavisi renkleri kullanılmıştır. Mozaik geometrik desenlidir. Siyah bir bandın çevrelediği kare pano içerisinde beyaz zeminde siyah harflerle üç satır Estrangelo Süryanice yazıt yer alır. Satırların başlangıcında sade haç deseni bulunur. Panodan dışa doğru sarı zeminde kırmızı testere dizili kuşak ile düz ve ters yerleştirilmiş çanlarla dalgalı hat oluşturan kuşak yer alır. Daha sonra çok renkli beş telli örgü desenli bordür ve bakışımlı üçgen dizili bordür düzenlemesi vardır. Tek sıra siyah tesseraları testere dişi biçiminde dizili olan üçgenlerin merkezlerinde küçük üçgenler yer alır (Resim 3).

Yazıtta;

"Maryu'nun oğlu Abdu'nun …., bu sonsuzluk evini benim için, çocuklarım için ve mirasçılarım için yaptı" (Önal 2017: 119) yazılıdır.

Yazıttan anlaşıldığına göre bu mozaik, Abdu Ailesi Mozağı'dir. Yazıt, yazı biçimi ve şekline göre M.S. 3. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirilmektedir (Önal 2017: 120).

5. 67 nolu mezarın taban mozaiği

İlk yapıldığında dromoslu ve merdivenli olduğu görülen 67 nolu kaya mezarının dromos ve merdivenleri tamamen tahrip olmuştur (Resim 4). Mezara giriş kısmı dikdörtgen planda, genişliği 0.90 m., yüksekliği 1.40 m., derinliği ise 0.60 m.'dir (Resim 5). Girişten mezar odası zemini 0.80 m. aşağıdadır. Mezar odası 2.60x2.90 m. ölçülerinde ve yüksekliği 2.30 m.'dir. Sol ve karşı Arcaselium kline tarzında, sağdaki ise, tekne tarzında yapılmıştır. Arcaseliumların uzunluğu 2.25 m., yüksekliği 1.20 m., derinliği ise 0.90 m. dir. Arcaseliumların zeminden yüksekliği ise 1.00 m.'dir (Resim 6).

Mezar odası tabanında yer alan mozaiğin panosu, 1.68 x 1.68 m., çelenk ölçüsü ise, 0.53 m.'dir. Opus tessellatum tekniğinde yapılmıştır. Beyaz, siyah, sarı, gri, kahverengi, kırmızı ve gök mavisi renkler kullanılmıştır. Mozaik, geometrik desenli ve yazıtlıdır. Düz siyah çizgiyle çerçevelenen dikdörtgen panonun merkezinde etrafında simetrik dört iri iğ hacı deseni bulunan bir çelenk yer alır. Çelenk ve yaprakların kenarlarını ikili sarmal örgü dolaşır. Beyaz zeminli dairevi çelengin merkezinde bir ayaklı haç, haçın etrafında 7 satırlı, siyah harflerle erken Estrangelo Süryanice bir yazıt yer alır. İğ ve üçgenler sarı renkli zemindedir. Sağdaki iğ kahverengi, soldaki gök mavisinde küçük karelerin oluşturduğu ağ deseniyle bezelidir. Gerek sarmal örgüde gerekse ağ deseninde açıktan koyuya renk tonları görülmektedir. İğ aralarında asılı iri üçgenler, testere dişi biçiminde tesseraların dizildiği gök mavisi, beyaz ve kahverengi V şeklinde çizgiler ile donatılmıştır.

Panonun etrafında siyah bir banttan sonra bordür yer alır. Bu bordürde de simetrik geometrik bezeme bulunur. Mezar kapısına bakan bordürlerde sarı zeminde kare desenleri dizisi görülür. Karelerin merkezinde kahverengi küçük kareler, diğer bakışımlı yönlerde ise dört tane içbükey kareler oluşturan daireler dizisi görülür. Dairelerin merkezinde küçük kare desenleri yer alır. Bu mozaik Hristiyan izlerinin görüldüğü en erken mozaikler biri olması nedeniyle önemlidir (Resim 7).

Haç'ın etrafındaki yazıtta;

"*Bu sonsuzluk evini Ksnts, kendi, çocukları ve bütün mirasçıları için yaptırdı*".

Yazıt, yazı biçimi ve şekline göre bu mozaik, M. S. 4. yüzyıl tarihlidir (Önal 2017: s.120).

6. 69 nolu mezarın taban mozaiği

Dromoslu, tek odalı ve 3 Arcaselimlu kaya mezarının taban mozaiğidir (Resim 8). Mezar odası 2.32 x 2.22 m. ölçülerindedir. Yüksekliği 2.50 m. olan kaya mezarın tabanına 0.20 m. yüksekliğinde tek merdiven ile inilir. Karşıda yer alan Arcaselium'un üst kısmı semerdam çatı şeklindedir. Girişte mezar odasının sağında köşede 0.56 x 0.69 m. ölçüsünde 0.33 m. derinliğinde zemine oyulmuş Botros adı verilen kemik çukuru yer alır. Tabanda yer alan mozaik panosu da 1.29 x 1.18 m. ölçüsündedir (Resim 9).

Mozaik, Opus tessellatum ve az sayıda Opus vermiculatum tekniğinde yapılmıştır. Beyaz, siyah, sarı, gri, kahverengi, kırmızı, pembe ve mavi renkler kullanılmıştır. Siyah bantla çerçevelenen kare panoda, ikisi üstte ikisi altta olmak üzere cepheden dört büst yer alır. Düz siyah çizgiyle çerçevelenen beyaz fondaki ikisi erkek ikisi kadın büstleri Gadya Ailesi'nin fertlerine aittir. Figürlerin adları sağ yanlarına Estrangelo Süryanice yazıyla yazılıdır. Panoda üst solda, evin reisi ve mezar sahibi Gadya'nın büstü görülür. Sarı giysi, sol omuz kısmında ilmiklidir. Mavi ipin uzantısı kalbinin üstünde L şeklindedir. Başında giysisinin renginde üç katlı başlık bulunur. Oval yüzü beyaz-siyah çizgili şeklinde sakallıdır. Kırışık alınlı, yukarı kalkık kaşlı ve iri gözlüdür. Gadya'nın sol yanında eşi Amma'nın cepheden büstü vardır. Yatay çizgili yüksekçe başlığı ön kısmı açık bırakacak şekilde omuzlarından aşağı düsen gri örtülüdür. Üçgen yüzü, hafifçe yukarı kalkık uzun kaşlar, iri gözler ile hüzünlü bir ifadededir. Solundaki Süryanice yazıda eşi Gadya'nın mesleğinin katip olduğu yazılıdır. Alt sol çerçevede, Gadya'nın oğlu Aftua'nın büstü yer alır. Pembe giysili, sol omzunda ilmik yapan mavi ipin uzantısı kalbinin üstünde görülür. Sakalsız oval yüzlü, sıkıca kapalı dudakları ile ciddi ifadededir. Sol yanında adı yazılıdır. Aftua'nın solunda ise eşi Magdal'ın büstü yer alır. Yatay çizgili konik biçimli yüksekçe başlığı ön kısmı açık bırakan sarı örtülüdür.

Mozaik panosunda dışa doğru beyaz fonda iki yandan kahverengi testere dişli kuşakların çevrelediği çok renkli ikili sarmal bordürü yer alır. Mozaik siyah bant ve desensiz tasarımla dizilen beyaz tesseralarla son bulur. Mozaiğin yer aldığı kaya mezarının girişi silindir taş blok ile kapatılmaktaydı. Taş bloğun büyük kısmı tahrip olmuş, bir kısmı ana kayaya oyulu yuvasındadır. Bu girişe ait iki taş parçasının birinin üstünde Tabula antasalı Suryanice yazıt, daha küçük boyutlu olanın üzerinde korunan haç resmi vardır (Resim 10).

Mozaikteki Süryanice yazıtta;

- *"Barsamya'nın oğlu Gadya (ait)*
- *Katip Gadya'nın eşi Amma*
- *Gadya'nın oğlu Aftuha*
- *Aftuha'nın eşi Magdal"* yazılıdır.

Taş parçasındaki Süryanice yazıtta ise;
"John ve Elya'nın oğlu diyakon Saba'nın mezarı.
.... Joseph ....." yazılıdır.

Süryanice yazı ve haç bu mezarın M. S. 6. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir. Yazıttan anlaşıldığına göre bu mozaik, Gadya Ailesi Mozağı'dir. Mozaik M. S. 3. yüzyılın başlarında döşenmiş, mezar M. S. 6. yüzyılda da kullanılmıştır (Önal 2017: 118).

7. Değerlendirme ve Sonuç:

Kale eteği Nekropolünde ele geçen bu 3 mozaiğin bulunduğu kaya mezarlarının planı aynıdır. Her 3 mezarda da, yer altına yapılan mezar odalarına ulaşmak için üstü açık

merdivenli Dromos bulunur. Dromoslu mezarların görüldüğü bazı yerler; Son Tunç Çağında Batı Anadolu'daki Müskebi Nekropolü (Özgünel 1987: 535), Gedikli ve Kırışkal Höyükdeki yer altı mezarları (Orthmann 1979: 101), Kelenderis (Gilindere–Aydıncık) Nekropolü (Zoroğlu 1994: 23-45), Amanos Dağları Eteklerindeki Tepeobası Nekropol Alanı (Üngör 2015: Çiz. 1), en yakın örnek olarak da Şanlıurfa Kızılkoyun Nekropolü ve Soğmatar Nekropolüdür (Albayrak 2015: 181). Yine her 3 mezarda da Ölülerin yatırıldığı Arcaselium ismi verilen duvar hücreleri yer alır. Arcaseliumların, M.Ö. 3. yüzyılda ortaya çıktığını, M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 3. yüzyıllarda yaygın bir kullanımlarının söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca M.S. 7. yüzyıla kadar kullanıldıkları da bilinmektedir (Çelgin 1990: 151). 65 ve 67 mezarlardaki taban mozaiklerini geometrik desenli mozaikler sınıfına koyabiliriz. Çünkü bu mozaiklerde herhangi bir figür yer almaz. Bu mozaiklerdeki geometrik desenlerin benzerlerini Şanlıurfa'da ele geçen küpler mozaiği olarak adlandırılan mozaikte de de görmekteyiz. Kale eteği mozaikleri de dahil olmak üzere, Şanlıurfa'da ele geçen diğer mozaiklerde, basit çizgi, ikili ve üçlü çizgiler, monokrom bant, basit ve üçlü örgüler, dalga, testere dişleri, yatay ve dikey iğler, yaprak ve rozet ve kafes motifleri bordür bezemesi olarak sanatçılar tarafından tercih edilmiştir. 67 nolu mezardaki mozaik de, iğ motifleri görülmektedir. Birçok yerde inci ve pul dizisi olarak isimlendirilen bu motif daha çok mimaride karşımıza çıkar (Campbell 1988: 86). Mozaik sanatında çok sık görmediğimiz bu bordür şekline Edessa'da iki mozaikte daha rastlanır. Aile Portresi (Muqumi) Mozaiğinde (Segal 1954: Pl. V; Leroy 1957: 315; Güler-Çelik 2002: 184)(Resim 11), döşemenin son motifi olan bant bordüründen önce gelmektedir. Dış tarafta tekli çizgiyle iç tarafta da testere dişi bordürüyle sınırlanmıştır. Bir dikey iğ, sonra yatay iğ ve tekrar dikey iğ motifi oluşturur. Her motif sonrasında gelen diğer motifle birbirine teğettir. Arada herhangi bir bağlantı elemanı yoktur. Beyaz zemin üzerine monokrom olarak düzenlenmişlerdir. Üçayak (Tripod) Mozaiğinde (Segal 1970: Pl. 3) karşımıza çıkan şekli biraz farklıdır (Resim 12). Burada sahneden sonra gelen dalga ve basit örgü bordüründen sonra gelmektedir. Bir dikey iğ, sonra yatay iğ ve tekrar dikey iğ şeklinde motif oluşmuştur. Farklılık bir motif diğerine bağlanırken oluşmaktadır. Normalde bu motif için motifler arası bağlantılarda teğet geçme kuralı vardır. Ancak Üçayak Mozaiğinin bordüründe iki motif birbirine küçük bir boncukla bağlanmaktadır. Kale eteği nekropolündeki 65 ve 69 nolu mezar mozaiklerinde görülen bordürdeki sarmal bezemesini, Şanlıurfa'dan Abgar mozaiği (Drijvers 1981: Abb. 1; Drijvers 1982: Fig. 1) (Resim 13), Cenaze Şöleni I mozaiği (Segal 1970: Pl. 2), Gerno oğlu Ma'na mozaiği (Önal 2017: Fot. 55), Muqumi mozaiği (Segal 1954: Pl. V), Barhadad mozaiği (Önal 2017: Fot. 66), Küpler mozaiği (Önal 2017: Fot. 72), Ktisis mozaiği (Önal 2011: Fot. 20), Halepli bahçe 1'nolu oda ve 3 nolu oda mozaiklerinde (Önal 2017: 109-110), Delos'ta (Joyce 1979: pl. 34, 10), Zeugma'da (Ergeç 2000: Res. 14), Halikarnassos'da (Leader 1998: Fig. 1) ve Los Angeles Sanat Müzesindeki Diana ve Callisto mozaiğinde (Belis 2016: Fig. 14) görmekteyiz. Figürlü mozaiklerde, figürlerin pozları açısından mevcut ve kayıp örneklere bakıldığında Edessa'daki aile mozaiklerini iki grup altına sokabiliriz. Buna göre ilk grubu, figürlerin ayakta, oturarak ya da uzanarak bütün olarak tasvir edildiği örnekler; ikinci grubu ise döşemenin çerçevelerle bölündüğü ve figürlerin bu çerçeveler içerisine büst olarak tasvir edildiği örnekler oluşturmaktadır. 69 nolu mezardaki Gadya ailesi mozağı de çerçeve içerisinde büst olarak yapılmış figürlerden oluşur. Bu mozaiğe en yakın örnek yine Şanlıurfa'dan Aftuha mozaiği (Bossert 1951: 31; Balty 1995: 388; Önal 2017: Fig. 69) (Resim 14) ve Balay mozaiği (Segal 1970: Pl. 16b)'dir (Resim 15). Bu mozaiklerde çerçevelere ayrılan bölümler içerisinde büst şeklinde figürler yer alır. Yine Abgar mozaiğinde figürler büst şeklindedir. Bu mozaiklerdeki ortak özellik figürlerin aynı hizada yapılmaları ve tam olarak cepheden verilmeleridir. Büst şeklinde bireylerin işlendiği mozaikler, tamamen aile bireylerini tanıtım amaçlıdır diyebiliriz. Bu tip mozaikler, üstündeki

figürlerin belden yukarı kısımları tasvir edilmiş sanki vesikalık fotoğrafmış gibi sadece birey odaklıdır. Bu nedenle her figür için bir çerçeve oluşturulmuştur ve isimleri de, diğer tip mozaiklerde olduğu gibi, başlarının yanına yazılmıştır (Salman 2007: 236). Duruş özellikleri açısından bahsedildiği gibi figürlerin Edessa ve dış merkezlerden Palmyra kabartma ve heykelleriyle aynı görüntüde ve anlayışta olduğuna tanık olmaktayız. Tüm Edessa Figürlü mozaik döşemeleri açık renkli, beyaz bir fon üzerine oldukça renkli giysiler giyen figürler yapılarak düzenlenmiştir (Dunbabin 1999: 173). Edessa'daki mozaik sanatçıları 69 nolu mezardaki mozaik de dahil olmak üzere tüm figürleri mümkün olduğunca gerçekçi ifade etmişlerdir. Tasvir ettikleri şahıslar rahat yüz hatlarına sahiptirler (Segal 1970: 73). Etrafı gözlemleyen iri gözlü kişilerin ağızları kapalı olarak, çoğunlukla ciddi bir ifadeyle verilmiştir. Yetişkin ya da genç erkeklerin hepsi sakallı olarak işlenmiştir. 69 nolu mezardaki mozaikte sakallı erkeğin sakalı, Abgar mozaiğindeki (Önal 2017: 48; Drijvers-Healey 1999: 186; Drijvers 1981: Abb.1; Drijvers 1982: Fig. 1) ana figürün, yani Abgar'ın, sakalları gibi gri siyah karışık olarak verilmiştir. Yine Muqumi mozaiğindeki tüm erkeklerin sakalları gri siyah olarak verilmiştir. Böylece kişinin orta yaşı geçtiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Mozaiklerdeki figürler oldukça süslü ve doğu tarzındaki giysileriyle tasvir edilmişledir (Dunbabin 1999: 173). Mozaiklerdeki kadın figürleri saygın pozlarda gösterilmektedir. Bütün kadın figürlerini peçesiz, yüzü açık olarak görmekteyiz. Kadınlar dikkat çekici bir başlık giyerler. Bu başlıklar farklı renkteki şeritlerden meydana gelirler. Kadın başlıkları aynı zamanda ailenin maddi refahını da simgeler (Segal 1970: 73). Örneklere bakıldığında, bu özelliklere göre, Şanlıurfa Müze'sinde sergilenen Cenaze Şöleni I Mozaiğinde döşemenin en sağlam figürü olan kadının ve Üçayak mozaiğindeki kadın figürünün başlıkları aynı görüntüye sahiptir. Edessa mozaiklerinde erkeklerinde oldukça süslü kıyafetler içerisinde betimlendiklerine tanık olmaktayız. 69 nolu mezar mozaiğindeki erkeklerin kıyafetlerinin benzerini, bugün Şanlıurfa Halepli Bahçe Mozaik Müzesinde sergilenen Orpheus mozaiğinde (Segal 1959: 157; Healey 2006:313; Velioğlu v.d. 2013: 1-6; Linforth 1931: 12; Luther 1999: 129; Tülek 2000: 9), Abgar mozaiğinde, Barhadad mozaiğinde (Drijvers 1993: 154) ve Aftuha moziğinde (Önal 2017: Fot. 69) de görmekteyiz. Erkek giysileri baştan aşağıya bir bütünlük teşkil eder. Erkek başlıkları, kadınlarda olduğu gibi, erkek kıyafetlerinin en ayırt edici özelliğidir. Erkek başlıklarının en önemli fonksiyonu, mozaik döşemede, ölen kişiyi diğerlerinden farklı kılarak, onun diğerlerinden daha değişik başlığı sayesinde, mezarın sahibi olduğunu belirtir. Örneğin Cenaze Şöleni III Mozaiğinde, ölen kişi bir çeşit Frig başlığı takmıştır. Bu başlık işlenmiş bir şekilde tasvir edilmiştir. Yine çerçeveli Mozaiklerden Abgar Mozaiğinde, ortada Abgar olarak bilinen figür ve her iki yanındaki erkek figürü bu tarz başlıklar ile tasvir edilmişlerdir Dunbabin: Fig. 184) Aphtuha Mozaiğindeki erkeklerde Frig başlıkları kullanmaktadır.

Edessa, Fırat nehrine çok yakın bir yerde kurulmuştur. Fırat'tan toplanan taşlar mozaiklere kullanıldığı için, Fırat Nehri'nin mozaik sanatı için hazır bir kaynak olması, Edessa'da mozaik üretiminde önemli bir rol oynamıştır. Edessa mozaiklerinin büyük çoğunluğu şehrin kendine özgü kaya mezarlarında ele geçmiştir. Bu kaya mezarları şehrin kuzey, batı ve güneyindeki nekropol alanlarında yer almaktaydı. Mozaiklerin çok büyük bir kısmında işlenen figürlerin adları şehre özgü Estrangelo Süryanca ile yazılmıştı. Süryanice, doğu Aramca'nın en önemli lehçelerinden biridir. Bu lehçenin konuşulduğu bölge de Urfa'dır. Urfa'nın Süryanicedeki adı da Urhai veya Urhoi'dir. Yunanlılar Edessa, Araplar'da er-Rahâ' adını vermişlerdir. Hatta Süryani kaynaklarına göre Urfa, eski Aramî krallarından Urhai b. Huyâ'ya nisbet olarak adını buradan almıştır (Tur 2009: 154). Mozaiklerde aile bireylerinin başının yanında yukarıdan aşağıya doğru, onları tanıtan isimleri mutlaka yazılmıştır. Yine bazı örneklerde mezarın kitabesi de mozaikler üzerinde yazılıdır. Bunların kimilerinde mozaiğin tarihi de yazmaktadır.

Üzerindeki yazıtlara göre tarihi verilmiş yedi mozaik döşeme vardır. Bunlar, daha önce Dallas Sanat Müzesi'nde olup, bugün Şanlıurfa Halepli Bahçe Mozaik Müzesi'nde sergilenen Orpheus Mozaiği (M.S. 194), kayıp Orpheus Mozaiği (M.S. 228), Zümrüdü-ü Anka (Phoenix) Mozaiği (M.S. 235), 1956 yılında keşfedilen ancak bir süre sonra yok olan Cenaze Şöleni I Mozaiği (M.S. 238), Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenen yazıt kısmının yok olduğu Dört Kollu Yıldız Mozaiği (M.S. 238), son yıllarda bulunan Yukarı Göklü Mozaiği (M.S. 428) ve Hazinedere Şehitlik Mozaiği (M.S. 556). Edessa'da ele geçen diğer mozaikler ise, M.S. 2. ve 3. yüzyıl olarak tarihlendirilmiştir. Edessa'daki mozaikleri belli gruplara ayırmak mümkündür. Buna göre Edessa mozaikleri; Aile Mozaikleri ve Dini Mozaikler olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Aile Mozaikleri kendi içinde bireylerin büst şeklinde tasvir edildiği mozaikler, bireylerin ayakta bütün olarak tasvir edildiği mozaikler ve bireylerin aile içindeki bir şölen sahnesinde betimlendiği cenaze şöleni mozaikleri olarak üç alt gruba ayrılır. Dini Mozaikler ise, Orpheus Mozaikleri ve Phoenix mozaikleridir.

Son yıllardaki kazılar ile ortaya çıkardığımız bu mozaikler, Şanlıurfa'da daha önce ele geçen otuza yakın mozaik ile yakın benzerlikler göstermektedirler. Kaya mezarlarının tabanlarında yer alan bu mozaikler, yapıldıkları dönemin sosyal, kültürel ve dini yapısı hakkında bilgi vermektedir. Bir mezarda aile bireylerinin bir arada verildiği mozaiklerin yer almasının felsefik bir sonucu olarak, Edessalıların ölümde de yaşamda olduğu gibi birbirlerine bağlı olduklarının mesajı verilmesidir. Başka bir deyişle, bu görüntüler, dünyevi yaşamda olduğu gibi ölümden sonraki yaşamda da birliktelik felsefesine dayalı bir görüşün yansıması olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, günümüzde hatıra amaçlı çekilen aile fotoğrafları ile aynı düşüncenin ürünleridir. Görülen o ki Edessalılar ölümün aileyi birleştiriciliğine inanmakta ayrıca onların yeni bir başlangıca birlikte olarak karşılamak gibi bir inanca sahip oldukları anlaşılmaktadır. Böylece bu anlayışla oluşmuş bir ölüm ve cenaze ritüeli gelişmiştir. Bir başka yönden bakıldığında aile gruplarını mozaikler üzerinde tasviri, ailenin yaşayan ve ölmüş olan üyeleri arasındaki dayanışmanın bir sonucudur. Böylece mezar, yaşayanlarla ölenlerin birleştiği, hayattaki yakın ya da yakınlar tarafından yaptırılan resimlerle ölen kişinin var olduğu veya yaşatıldığı mekânlardır. Hayatta kalan aile bireyi ya da yakını mezarı ziyaret ettikçe geçmişteki saadet günlerini bu mozaiklere resmedilen yakınlarına bakarak yâd edecektir (Salman 2007: 239).

Kaynakça

Albayrak, Y. (2015). "Soğmatar Kült Merkezi İle İlgili Yeni Öneriler", *Belgü*, Sayı 2, 179-194.

Albayrak, Y. (2017). **"**Şanlıurfa Kale Eteği Nekropolü Kaya Mezarları", *Karadeniz* 36, 279-289.

Belis, A. (2016). *Roman Mosaics*, İn The J. Paul Getty Museum.

Balty, J. (1995). "La Mosaique Antique Au Proche-Orient", I. Des Origines A La Tetrarchie, *Anrw*, 347-429.

Bossert, H. T. (1951). *Altsyrien*, Tubingen.

Campbell, S. D. (1988). *The Mosaics Of Antioch*, E.J. Brill, Toronto.

Colledge, M. A. R. (1994). "Some Remarks On The Edessa Funerary Mosaics", *La Mosaïque Grécoromaine Iv, Association Internationale Pour L'étude De La Mosaïque Antique*, Paris, 1994 (Edessa Funerary Mosaics), 189-197.

Çelgin, A. V. (1990). *Termessos Kenti Nekropolleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dunbain K. M. (1999). *Mosaics Of The Greek And Roman World*, Cabridge University Press, Cambridge.

Drijvers, H. J. W. (1981). "Ein Neuentdecktes Edessenisches Grabmosaik", *Antike Welt*, Vol. 12, No. 3, 17-20.

Drijvers, H. J. W. (1982). *"*Sancturies And Social Safety. The İconography Of Divine Peace İn Hellenistic Syria*", Visible Religion* 1, 65-75.

Drijvers, H. J. W. (1993). "New Syriac İnscriptions" *Aram* 5: 147-161.

Drijvers, H. J. W. – Healey, J. F. (1982). *The Old Syriac İnscriptions Of Edessa And Osrhoene*, Leiden, Boston, Köln.

Ergeç, R. (2000). "Belkıs/Zeugma 1997–1998 Kurtarma Kazıları", *Kazı Sonuçları Toplantısı* Xxı, Cilt: 2, 259-270

Güler, S. E.–Çelik, B. (2002). **"**Edessa Mozaikleri, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir", *Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat Ve Araştırma Vakfı (Şurkav) Yayınları*, No. 27, 182-189.

Healey, J. F. (2006). "A New Syriac Mosaic Inscription", *Journal Of Semitic Studies*, Vol. 51/2, 313–327.

Joyce, H. (1979). "Form, Function And Technique İn The Pavements Of Delos And Pompei", *American Journal Of Archaeology*, Vol 83/3, 253–263

Leader, R. (1998). *Name Labels On Late Antique Mosaics*, Research Awards.

Leithner, M. M. (1999). *Mosaik Sehen Und Gestalten. Geschichte, Materialien, Projekte*, Bern, Stutgart, Wien.

Leroy, J. (1957). "Mosaiques Funéraires D'édesse", *Syria*, Vol. 34, 306–342.

Linforth, İ. M. (1931). Linforth, **"**Two Notes On The Legend Of Orpheus", *American Philogogical Association*, Vol. Lxıı, 5-17.

Ling, R. (1998). *Ancient Mosaics*, British Museum Press, London.

Luther, A. (1999). **"**Das Datum Des Orpheus-Mosaiks Aus Urfa", *Die Welt Des Orients*, Bd. 30, 129-137.

Orthmann, W. (1979). *Burial Customs Of The Iıı Rd Millenium B.C. İn Euphrates Valley*, (Ed. Le Moyen Euphrate), Strasbourg.

Önal, M. (2011). "İpek Yolu Mozaik Müzeleri", *Şurkav, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarihi Ve Turizm Dergisi*, Sayı 11, Şanlıurfa, 3-10.

Önal, M. (2007). *Urfa-Edessa Mozaikleri*, Zonguldak.

Özgünel, C. (1987). "Selçuk Arkeoloji Müzesinde Saklanan Bir Myken Pyxis'i Ve Düşündürdükleri", *Belleten* Lı Sa. 200, 530-540.

Salman, B. (2007). *Orta Euphtrates Mozaikleri Işığında Edessa Ve Samosata Mozaikleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Segal, J. B. (1954). *Some Syriac İnscriptions Of The 2nd-3rd Century A. D.*, Oxford.

Segal, J. B. (1959). "New Mosics From Edessa", *Archeology*, Vol. 12, (New Mosaics), 151-159.

Segal, J. B. (1970). *Edessa. The Blessed City*, Oxford.

Tur, S. (2009). "*Sami Diller Üzerine Bir İnceleme*", *Şarkiyat Mecmuası, Sayı 14, 129-164.*

Tülek, F. (2009). *Efsuncu Orpheus*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Uğur, T. (2011). *Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üngör, İ. (2105). "Amanos Dağları Eteklerinde Bir Roma Yerleşmesi Ve Tepeobası Nekropol Alanları", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 7, No.12, 1-31.

Velioğlu, E.-Chechi, A.- Renold, M. A. (2013). *Case Orpheus Mosaic–Turkey And Dallas Musaum Of Art, Artemis Art-Law Centre*, University Of Genova, 1-6.

Zoroğlu, L. (1994) *Kelenderis* I, Ankara.

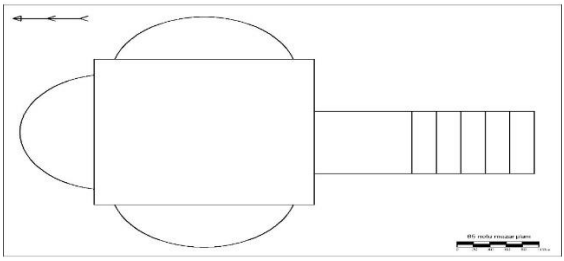

Resim 1: 65 nolu Mezar Planı

Resim 3: 65 nolu Mezar Mozaiği

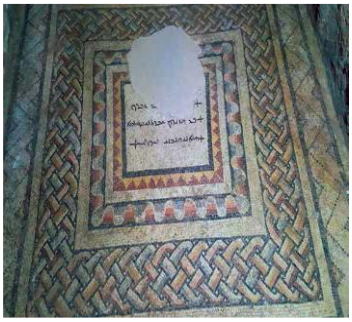

Resim 2: 65 nolu Mezar Odası

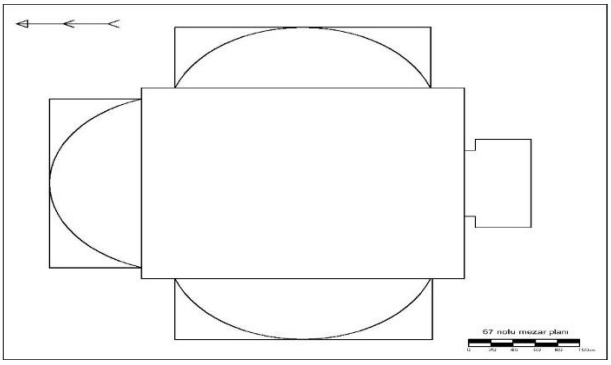

Resim 4: 67 nolu Mezar Planı

Resim 5: 67 nolu Mezar Dıştan Görünüm

Resim 6: 67 nolu Mezar İç Kısmı

Resim 7: 67 nolu Mezar Mozaiği

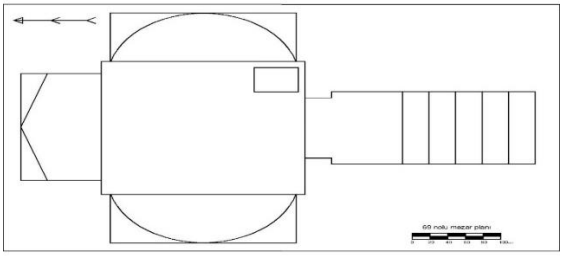

Resim 8: 69 Nolu Mezar Planı

Resim 9: 69 nolu Mezar Odası

Resim 10: 69 nolu Mezar Mozaiği

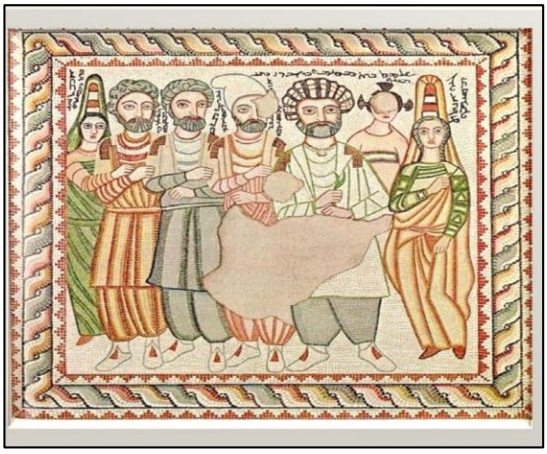

Resim 11: Aile Portresi Mozaiği (Segal 1954: Pl. V)

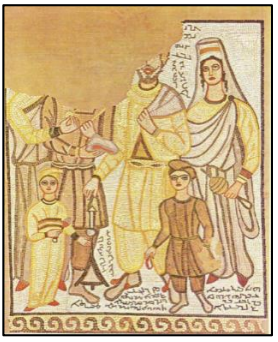

Resim 12: Tripod Mozaiği (Segal 1959: Fig. 1)

Resim 13: Abgar Mozaiği (Drijvers 1981: Abb. 1; 1982: Fig. 1)

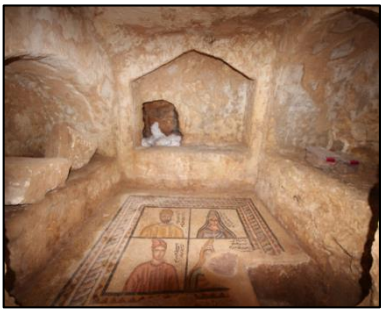

Resim 14: Aftuha Mozaiği (Önal 2017: Fot. 69)

Resim 14: Balay Mozaiği (Segal 1970: Pl. 16b)